

BARANYI FERENC MEGNYITÓJA

a Holokauszt-kiállításon 2014. november 13. 18.00 óra

Duplán nehéz a helyzetem. Nem tudok szakszerű lenni, de elfogulatlan sem. Én a képzőművészetnek csak élvezője vagyok. Az irodalomnak művelője, a zenének kicsit tudósa is már, de a képzőművészetnek csupán laikus fogyasztója. Ezért nem lehetek szakszerű. Elfogulatlan pedig azért nem, mert Sós László testvérként szeretett barátom már évtizedek óta. Jobban szeretnék tehát most is csak közönség lenni, nem pedig szereplő.

Egyébként járok kiállításokra, mostanában főleg azért, hogy békére leljek. Olyan kiállítások vonzanak, ahol idegsimító képek függenek a falakon. Menekülök a zaklatott, ellenséges világból. Van egy németországi festőművész, Isa Schneider, ő nyilatkozta nekem nemrég: „Tagja voltam egy festőcsoportnak, ahol az egyik kolléganő atomrobbanást, beteg, kopasz gyerekcsoportot festett. A képek ragyogóak voltak, tökéletes technikával, visszafogott színekkel rengeteget mondtak a szakembernek, de soha senki ezeket a műveket nem akasztotta fel az ebédlőasztala fölé... Megváltozott a belső időnk. Nincs kereslet a szenvedésre, elég nekünk a sajtó minden áldott nap!” Nos, évekkkel ezelőtt kedves barátom, a legnagyobb élő magyar költő, Juhász Ferenc is hasonlóképpen vélekedett: „Századunk művészete – így képzőművészete is – tömve van rohanással és rémülettel, feszültséggel és gyásszal, sivársággal és gyűlölettel, vihogással és vigyorgással, dühvel és tudatos bandzsítással, kajánsággal. És a szelídség?”

Hát akkor most mit kezdjek ezekkel a felzaklató, már-már sokkoló plakátgrafikákkal? Ide nem a megnyugvás vágya vezeti az érdeklődőket, erre a kiállításra azért jön el az, akinek lelkiismerete van, hogy segítséget kapjon a világ vétkes amnéziája, esetleg kiegyező konformizmusa leküzdéséhez. Lánosz Sándor írta húsz évvel ezelőtt: „Sós László és Kemény Éva a plakátgrafika nyelvén ad hírt a rettenetről. Végigkövetik az eseményeket a gettóba hurcolástól a megsemmisítő táborig és a halálig, a maguk lakonikus nyelvén.”

Nos, ez a híradás ma sokkal indokoltabb, mint 1994-ben volt. Most, a holokauszt-tagadások, a történelemhamisítások és a szemenszedett szerecsenmosdatások idején nagyon is időszerű szándék a renyhülő emlékezet felfrissítése, a megtisztító szégyenkezés képességének újraillesztése. Erről írtam verset Sós Lacinak tíz évvel ezelőtt. Idézek belőle:

A szégyenérzet emberre utal még –
piruló arc ördögi nem lehet.

A baj ott kezdődik, ahol az ember
 – saját rémtetteivel szembesülve –
 olyanfajta egykedvűséget érez,
 amelyet jóllakott ragadozó a
 felfalt aprójószág csontváza mellett.
 Te – társaddal – sosem félsz felidézni
 a szépség eszköztárával a rútat,
 elénk úgy tárva minden borzadályt /mit
 dicső nemünk megtett s megtenni készül
 pirulás nélkül és nemcsak parancsra/,
 hogy visszarendít emberré a látvány
 mindannyiunkat, s újra megtanuljuk
 a szégyenkezés tisztító hatalmú
 s vadak fölé emelő tudományát.

A holokauszt a Sós László–Kemény Éva páros – So-Ky – „vezérmotívuma” jó ideje már. Az előző évtizedekben a Történettudományi Intézetben, a Nemzeti Galériában, kétszer a Múcsarnokban, valamint New Yorkban, Washingtonban, Montrealban, Tokióban – és még sok más helyen – volt látható ennek a kiállításnak az „elődje”. A jelenleginek a címe: *Magyarországi Holokauszt Emlékkiállítás*. Ez a cím sejteni engedi, hogy kibővült a téma: már nem csupán a zsidók kálváriájáról van szó a Duna-parttól a krematóriumig, hanem a cigányokéről is, akik el sem jutottak a gázkamrákhoz, mert már útközben agyonverték őket. Testvérmúzsák találkozása újra csak ez a kiállítás, hiszen Mezei András tényversei és az azokkal „összerímelő” plakátgrafikák együttesen igyekeznek bennünket közönyös fogyasztógépekből emberekké visszadöbenteni. A középső oszlopon olvashatók a Mezei-versek, a melléjük írt számok alapján találjuk meg azokat a plakátgrafikákat, amelyekkel „összerímelnék”. A triászból csak Sós Laci él már, 92 éves, de hála Istennek, alkotókedve töretlen. És talpig ember maradt mindmáig, ami sokakat lealjasító történelmünkben, nem mindenkinek sikerült. Hamlet mondja Poloniusnak „... becsületesnek lenni, ahogy ma jár a világ, annyi, mint egynek kétezerből lenni kiszemelve”. Nos, a hamleti számolás szerint egy tízmilliós nép ötezer becsületes emberrel dicsekedhet. Laci benne van ebben az ötezerben, sőt, ha tizedére szűkítenénk ezt a kört, akkor is bőven benne maradna.

Nagyon kell most ez a kiállítás. Harci tett a hókuszpókuszok, blöffök, az ecsettel, grafitceruzával és vésővel végrehajtott gaztettek idején, az agresszív közepszer gátlástalan tobzódása és terrorja korában. Kell az ilyen kiállítás, amelynek nem a dehumanizálás, hanem a rehumanizálás a célja. A visszaemberítés. Ernesto Sabato, a világhírű argentin író írta nem is olyan rég: „Amit a közönség a művészet válságának tekint, az nem más, mint a válságba jutott emberi lét művészete. Nem a művész idegenedett vagy embertelenedett el, hanem a közönség alakult át: szemlátomást más-más dolog az emberiség és az az embertömeg, amely csupán egykaptafára gyártott lények együttese, akiket a sablonos nevelés- és hírgyár, az elektronikusan központilag irányított szórakoztatóipar – a maga tévésorozataival, képes folyóirataival és bevásárlóközpontjaival – elbutít és fogyasztógéppé aláz. A művész nehéz kísérlete, hogy ezt a közönséget ismét emberiséggé tegye, mégpedig úgy, hogy felkínálja tapasztalatainak eredményeit.”

Itt három alkotó tapasztalatainak eredményei segítenek bennünket embernek megmaradni, illetve emberré visszaváltozni. Köszönet nekik érte, a két eltávozottnak is, hiszen műveik nem távoztak el, elevenen hatnak haláluk után is, példázva a művészet örökérvényűségét.

Baranyi Ferenc